16.01.2023.

Група 24. Всесвітня історія. Урок 23. Способи перегляду Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів. Ладиченко с. 111-116.

Спроби перегляду Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Пригадайте проблемні місця Версальсько-Вашингтонської системи, що стали причиною міжнародних конфліктів.

Перейшовши за цим посиланням https://www.youtube.com/watch?v=rmjU1cfvyUw, ви зможете переглянути відеоматеріал, присвячений передумовам Другої світової війни.

1. Утворення вогнищ війни на Далекому Сході, в Африці та Європі. Головними суперниками Японії у встановленні гегемонізму в Азії були США і Велика Британія. Сутність суперечностей між Японією, з одного боку, і Великою Британією та США - з другого, великою мірою визначила боротьба за встановлення політичного та економічного панування в Китаї.

Після завоювання Північно-Східного Китаю підбадьорена своїми успіхами Японія у березні 1933 р. офіційно вийшла з Ліги Націй. Навіть ця міжнародна організація розглядалася в Токіо як перешкода її експансіоністському курсові. Ліга Націй на прохання Китаю створила спеціальну комісію для вивчення цієї проблеми. Комісія рекомендувала вивести японські війська з Маньчжурії та передати її під міжнародний контроль. Японська армія тим часом почала просування в глиб території Китаю. Але передбачені на цей випадок санкції проти Японії так і не було застосовано. Виник прецедент безкарності агресора.

Скориставшись цим, Японія наполегливо готувалась до захоплення всієї території Китаю. Загарбання Китаю повинно було, на думку японських керівників, відкрити для Японії нові джерела сировини, ринки збуту, можливість використати дешеву робочу силу і створити надійний тил для нападу на Радянський Союз.

У жовтні 1935 р. Японія проголосила свою політику стосовно Китаю. Вона полягала в «трьох позиціях», викладених японським міністром закордонних справ Хірото:

• союз Китаю з Японією для придушення комунізму в Азії;

• відхід Китаю від співробітництва з «варварами» (тобто всіх держав, окрім Японії);

• установлення економічного співробітництва між Японією, Маньчжоу-го і Китаєм.

Цілком очевидно, що додержання цих принципів означало втрату Китаєм політичної та економічної незалежності.

Правлячі кола Японії розраховували на те, що військово-технічна відсталість Китаю, слабкість його центрального уряду, якому часто-густо не підкорялися місцеві генерали, забезпечать перемогу за 2-3 місяці.

7 липня 1937 р. Японія, скориставшись прикордонним інцидентом, розпочала війну проти Китаю. Від окремих боїв і сутичок японські війська незабаром перейшли до відкритого наступу на міста Бейпін і Тяньцзінь та невдовзі оволоділи ними. Водночас із наступом на Півночі японці розгорнули воєнні дії в Центральному Китаї, розпочавши 13 серпня 1937 р. наступ на Шанхай. Після захвату Шанхая та тодішньої столиці Китаю Нанкіна у японців утворилися два ізольовані фронти - Північний і Центральний. Після двох «генеральних наступів» вони спромоглися об'єднати ці фронти й заволодіти важливими залізничними комунікаціями Китаю. До кінця року японські війська захопили ще Пекін та Ханькоу.

У квітні 1938 р. в районі Тайєрчжуана сталася велика битва. Китайські війська завдали удару у фланг японським дивізіям, що наступали, і здобули перемогу. Японці втратили 30 тис. убитими й пораненими, 10 тис. солдатів і офіцерів утекли з поля бою. Успіх у цій битві розвіяв легенду про непереможність японських самураїв. Однак успіх не було закріплено. З червня 1938 р. японці розпочали великомасштабний наступ у районі Уханя, що тривав до жовтня 1938 р. Незважаючи на непохитність китайських солдатів у обороні та сміливість у контратаках, ворог спромігся захопити Ухань і порт Гуанчжоу.

Бліц-обговорення

Чому така бідна країна, як Китай, постійно привертала до себе увагу агресорів?

Наприкінці 1938 р. японські війська окупували більшу частину території Китаю, але війна набула затяжного характеру. Жертви китайців, принесені протягом перших двох років війни, становили майже 1,5 млн осіб. Тяжкі втрати не похитнули рішучості китайського народу захистити свою незалежність. Японські агресори, втративши півмільйонну армію, з 1939 р. змушені були зупинити наступ.

Продовження агресії Японії поставило під загрозу інтереси західних країн, передусім США і Великої Британії. Було цілком очевидно, що японська буржуазія вдасться до швидкого вилучення конкурентів із китайського ринку.

Однак якогось ефективного опору діям Японії західні країни не чинили. Навіть більше: всупереч закону про нейтралітет, США продавали агресорові стратегічну сировину.

2. Напад Італії на Ефіопію. Для панування в Африці Ефіопія мала важливе військово-стратегічне значення. Підготовка Італії до загарбання Ефіопії розпочалася, за визнанням Муссоліні, ще 1925 р. Попервах її збирались анексувати в мирний спосіб за допомогою договору про дружбу (1928 р.), але так не сталося. Тоді, починаючи з осені 1932 р., італійські фашисти розпочали ретельне розроблення планів збройного вторгнення й поневолення Ефіопської держави. В Еритреї, Сомалі та Лівії (італійських колоніях) зосереджувалися війська, будувалися й реконструювалися морські порти, аеродроми, військові бази. Для ведення війни Італія різко збільшила закупівлю у США озброєння, літаків, нафти, сировини та інших стратегічних товарів. Велика Британія збільшила постачання вугілля, нікелю. Французькі заводи Рено будували для італійської армії танки, проте найбільшу допомогу Італії надавала Німеччина.

Німеччину цілком задовольняло, що експансія Італії спрямована на південь, і, отже, її увагу до Центральної та Південно-Східної Європи, де інтереси Німеччини та Італії перехрещувалися, буде надовго відвернуто.

Занепокоєні мілітаристськими приготуваннями Італії в Африці, Велика Британія і США 1935 р. оголосили заборону на експорт зброї як до Італії, так і до Ефіопії, не розрізняючи агресора та його жертву. Гвинтівками застарілих зразків, мисливськими рушницями та списами ефіопські війська чинили загарбникам, які використовували танки, літаки та отруйні речовини, героїчний опір протягом семи місяців.

Столицю Ефіопії Аддіс-Абебу італійці захопили 5 травня 1936 р. Імператор Хайле Селассіє змушений був залишити країну. 9 травня 1936 р., коли італійці захопили не більше ніж 1/3 території Ефіопії, Муссоліні оголосив про остаточне її завоювання. «Велика фашистська рада» у Римі поспіхом видала декрет про перетворення Італії на імперію й додання до титулу італійського короля титулу імператора Ефіопії. Ефіопія фактично перетворилася на італійську колонію.

3. Вогнище майбутньої війни у Європі. 13 січня 1935 р. 90 % населення Саару, який, за рішенням Паризької мирної конференції 1919 р., було передано під управління Ліги Націй, не без допомоги гітлерівського режиму, висловилося за повернення під німецький дах.

7 березня 1936 р., порушивши Рейнський гарантійний пакт, Німеччина ввела війська до демілітаризованої зони вздовж кордону з Францією. Хоча пакт установлював зобов'язання Великої Британії та Франції подати негайну допомогу країні, проти якої це буде спрямовано, уряди цих держав ніяк не відреагували на дії Німеччини.

Увечері 7 березня 1936 р. Гітлер сказав своєму військовому міністрові генералу Бломбергу: «Знав, що французи не чинитимуть опору, а англійці й пальцем не поворухнуть. Нам навіть не довелося видавати солдатам боєприпаси». Справді, операція «Шулунг» - раптове введення до Рейнської зони німецьких військ - відбулася без жодного пострілу. Солдатів повантажили у вагони, сказавши, що вони їдуть на маневри, й не видали жодного патрона. Командири на шляху слідування відкрили вручені їм пакети й лише тоді дізналися про кінцеву мету маршруту. Ешелони зупинили на правому березі Рейну. Лише три батальйони переправили через міст із наказом одразу ж відступити, якщо біля кордону з'явиться хоча б одна французька рота. Але цього не сталося. Почекавши, німці ввели в зону майже 30 тис. вояків.

ДОКУМЕНТИ СВІДЧАТЬ

Версальський договір забороняв німецьким військам вступати на території, розташовані по лівому березі Рейну, які, до того ж, за Локарнською угодою, було демілітаризовано. Відповідно до договору, ми мали право знову зайняти ці території, тільки-но Німеччина відмовиться від свого підпису під угодою... Оскільки наші союзники - поляки, чехи, бельгійці - ладні були нас підтримати, а англійці зобов'язалися зробити це ще раніше, Гітлерові неодмінно довелося б відступити. (...) Він ще не мав змоги вести війну у великому масштабі. Він сильно ризикував і міг програти все разом. Він виграв у цій грі все... Замість того, щоб змусити Німеччину вивести свої війська з Рейнської області, їй дали можливість окупувати її.

З виступу майбутнього президента Франції Ш. де Гопля

Бліц–обговорення

Чи згодні ви з думкою Ш. де Голля, що Гітлер, вводячи війська до Рейнської демілітаризованої зони, «сильно ризикував і міг програти все разом»? Відповідь обґрунтуйте.

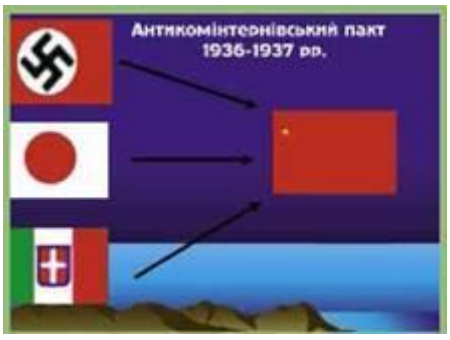
4. Вісь «Берлін—Рим—Токіо». Ускладненню ситуації у світі сприяло й сформування блоку агресивних держав. Доброзичливе ставлення Німеччини до італійської агресії проти Ефіопії та спільна італійсько-німецька інтервенція в Іспанії привели до зближення позицій сторін. 21 жовтня 1936 р. до Берліна прибув міністр закордонних справ Італії Г. Чіано (зять Муссоліні), де його прийняв один із лідерів нацистів Нойрат. 23 жовтня вони поставили свої підписи під конфіденційним протоколом, що був першим офіційним актом створення німецько-італійського союзу:

• Німеччина визнавала загарбання Італією Ефіопії;

• італійський уряд зобов'язувався провадити в Лізі Націй вигідну для Німеччини політику, зокрема підтримувати її «зусилля з придбання колоній»;

• сторони домовилися поширювати воєнну допомогу путчистам в Іспанії, погоджувати політику щодо Великої Британії та Франції, переділити сфери впливу на Балканах і в Дунайському басейні;

• було наголошено на наявності «загрози з боку комунізму миру та безпеці в Європі».

• Антикомінтернівський пакт.

Спробуйте пояснити, чому саме ці країни (і тільки вони) увійшли до складу Антикомінтернівського пакту. Адже, скажімо, Франція та США також були налаштовані вороже до комуністів.

На зустрічі у Гітлера Г. Чіано було поінформовано про те, що Німеччина прагне зближення з Японією; фюрер порадив італійському урядові визнати маріонетковий уряд Маньчжоу-го. Відтоді співробітництво двох тоталітарних держав дістало назву вісь «Берлін—Рим», а їхніх учасників почали називати державами осі.

У своєму виступі 1 листопада 1936 р. Муссоліні заявив, що «вертикаль Берлін—Рим», подібна до осі, навколо якої муситимуть гуртуватися інші європейські країни.

25 листопада 1936 р. в Берліні було підписано німецько-японську «Угоду проти Комуністичного Інтернаціоналу» і додатковий протокол. У документах містилися міркування про підривну діяльність Комінтерну, що загрожує не лише «спокоєві, суспільному добробуту й соціальному ладу», а й «миру в усьому світі». Сторони

зобов'язалися «вживати суворих заходів проти осіб, які прямо чи опосередковано, всередині країни чи за кордоном перебувають на службі Комінтерну».

Водночас у Берліні було підписано німецько-японську «Додаткову секретну військову угоду». У ній обидві сторони зобов'язалися «не вживати ніяких заходів», що могли б сприяти полегшенню становища СРСР у разі його «неспровокованого» нападу на Німеччину або Японію, а також «без взаємної згоди» не укладати з СРСР будь-яких договорів, що суперечили б духові угоди. Так виник Антикомінтернівський пакт. Він стимулював посилення агресивності Японії в Азії, яка розпочала у липні 1937 р. великомасштабну війну проти Китаю.

Італія домагалася вступу до Антикомінтернівського пакту не як другорядний член, а як «перша велика держава, що усвідомила загрозу більшовизму». Цю вимогу було задоволено. 6 листопада 1937 р. у Берліні відбулося підписання протоколу про приєднання Італії до Антикомінтернівського пакту. Виникло об'єднання трьох агресивних держав — вісь «Берлін—Рим—Токіо». Два роки по тому секретні переговори з Німеччиною щодо свого долучення до цього пакту вела Велика Британія, але на заваді стали розбіжності інтересів сторін на Балканах.

22 травня 1939 р. Італія та Німеччина підписали «Сталевий пакт», що зобов'язував обидві сторони в разі виникнення війни підтримувати одна одну «на суходолі, на морі та в повітрі». Отож попередні угоди було перетворено на військовий союз, що його сам Муссоліні назвав «знаряддям завоювання, а не оборони».

5. Нарощення озброєнь. Наприкінці 1933 р. на порушення Версальського договору в Німеччині розпочалося формування 21 дивізії, які мали складати кістяк 300-тисячної суходільної армії. Водночас розгорнулося формування військово-морських сил. 9 березня 1935 р. Берлін оголосив про наявність у Німеччині військової авіації. 16 березня 1935 р. було ухвалено закон про будівництво вермахту.

В односторонньому порядку Німеччина оголосила про впровадження загального військового обов'язку, прямо забороненого Версальським договором. Згідно із законом, кількість дивізій мала зрости до 36, а загальна чисельність суходільної армії досягти 500 тис. вояків. У серпні 1936 р. Гітлер, на підставі підготовлених концерном «Г. Фарбеніндустрі» рекомендацій, видав секретний «Меморандум про завдання чотирирічного плану». **Ці завдання формулювалися так:**

• за чотири роки Німеччина повинна мати боєздатну армію;

• за чотири роки економіку Німеччини належить підготувати до війни;

• чотирирічний план мав почати виконуватися з 1 жовтня 1936 р.

У наступні кілька років Німеччина перетворилася на одну з найсильніших у військовому відношенні європейську державу. Разом із приєднаними територіями вона забезпечувала 15 % світового промислового виробництва, випереджаючи Велику Британію та Францію. На початку 1939 р. Німеччина мала найбільшу армію в Європі чисельністю 2,75 млн вояків, 10 тис. гармат, 3,2 тис. танків і понад 4 тис. літаків.

ДОКУМЕНТИ СВІДЧАТЬ

Навколо Великої Німеччини ми створимо систему дрібних і середніх васальних держав, до яких увійдуть Прибалтійські країни, Польща, Фінляндія. Угорщина, Югославія, Румунія, Україна й численні південноросійські та кавказькі держави (...). Слов'ян належить частково знищити, частково переселити до Азії, в інших слід відняти землю і перетворити їх на служників панівної німецької раси.

З виступу Адольфа Гітлера

Бліц–обговорення

Як можна оцінити ставлення Гітлера до слов'янських народів? Чому? Аргументуйте.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Поставте події у хронологічній послідовності: початок агресії Японії проти центрального Китаю, введення Німеччиною військ до Рейнської демілітаризованої зони, початок італо-ефіопської війни, підписання Антикомінтернівського пакту. Просторову. На карті покажіть розгортання бойових дій під час агресії Японії проти Китаю.

Інформаційну. 1. Використавши матеріали підручника, заповніть таблицю: «Формування вісі Берлін-Рим-Токіо»: назва угоди; учасника; доба підписання.

2. Складіть план доповіді «Підготовка Німеччини до війни, нарощення озброєнь». Логічну. 1. Чому перше вогнище Другої світової війни виникло не в Європі, а в Азії?

2. Яку мету переслідувала Японія, розпочинаючи агресію проти Китаю?

3. Як ставилися держави Західної Європи до італійської експансії в Ефіопії? Чим можна пояснити таку позицію?

4. З якою метою було створено вісь «Берлін-Рим-Токіо»?

Аксіологічну. Висловіть своє ставлення до політики західних держав щодо відродження німецького мілітаризму. Чим така поведінка зумовлювалась? Чи несуть вони за це відповідальність. Відповідь обґрунтуйте.

Мовленнєву. Обговоріть у групах питання, чим пояснювалося прагнення Німеччини загарбати землі Центральної та Східної Європи.